

მთა ჟანოგილის სოლარული კლიმატის შესწავლის
საკითხისათვის

შ. ჩხაიძე

მზის რადიაცია კლიმატის დამახასიათებელ ძირითად ფაქტორს წარმოადგენს. მზის სხივური ენერჯიის რაოდენობა რომელიმე ადგილის ერთეულ ზედაპირისათვის დამოკიდებულია ამ ადგილის გეოგრაფიულ მდებარეობაზე. მზის სხივური ენერჯიის რაოდენობა წლის სხვადასხვა დროისათვის ძირითადად განსაზღვრავს მოცემული ადგილის ე. წ. სოლარულ კლიმატს. რომ არ ყოფილიყო სხვა ფაქტორები, — გარდა გეოგრაფიული მდებარეობისა, — რომელიც ამა თუ იმ სახით მოქმედებენ სოლარულ კლიმატზე, მაშინ შესაძლებელი იქნებოდა მთელი დედამიწის დაყოფა ხუთ მთავარ კლიმატურ ნაწილად: ერთ ტროპიკულ, ორ ზომიერ და ორ პოლარულ ზონად. მაგრამ, ხმელეთის და წყლების არათანაბარი განაწილება, ხმელეთის ტოპოგრაფიული თავისებურებანი და სხვა მრავალი პირობა ჰქმნის იმის აუცილებლობას, რომ თითველ ზონაში განსხვავებულ იქნენ შემდეგი ტიპები: კონტინენტალური, ზღვის, დაბლობის და მთიანი. ეს კი თეორიულად მსგავს ზონებად დაყოფის სიძნელეს ჰქმნის; ამიტომ, სოლარული კლიმატის უფრო საიმედო შესწავლა სათანადო სპეციალური დაკვირვებების წარმოებას მოითხოვს.

უდავოა სოლარული კლიმატის შესწავლის დიდი მნიშვნელობა სახალხო მეურნეობისათვის. საქმარისია დავასახელოთ მზის სხივების გამოყენება მედიცინაში, როგორც სამკურნალო ფაქტორისა და ტექნიკაში, როგორც ენერგეტიკული წყაროსი.

მოცემული ადგილის სოლარული კლიმატის მთავარ დამახასიათებელს, ცხადია, მზის სითბოს ჯამი წარმოადგენს. ამ ჯამის აღრიცხვა საზოგადოდ აქტინოგრაფის საშუალებით ხდება. მაგრამ აქტინოგრაფით უზრუნველყოფილ სადგურთა რიცხვი ჯერ კიდევ მცირეა; მაგ., ამიერ-კავკასიაში აქტინოგრაფი მხოლოდ თბილისის გეოფიზიკურ ობსერვატორიას მოეპოვება. თბილისის მონაცემების გავრცელება მთელ ამ მხარეზე ძლიერ უხეში და სრულიად არადამაკმაყოფილებელი მიახლოება იქნებოდა. ეს მოვლენა გვაიძულებს დავკმაყოფილდეთ ზოგიერთ შემთხვევაში ერთგვარი მიახლოებითი სიდიდეებით, რომელთა მიღება შესაძლოა ვადიან აქტინომეტრულ დაკვირვებათა და მზის ნათების ხანგრძლივობის ერთმანეთთან დაკავშირებით. მეოთხე, რომელიც ამის საშუალებას იძლევა, მდგომარეობს შემდეგში.

ვადიანი აქტიომეტრული დაკვირვების მონაცემთა საფუძველზე ავაგებთ მრუდს, რომლის საშუალებით გავივებთ მზის რადიაციის ინტენსიობის საშუალო სიდიდეებს—I—დღის რომელიმე შუალედისათვის. გვეცოდინება—რა ამ შუალედისათვის მზის ნათების ხანგრძლივობა n მინუტებში (ჰელიოგრაფით), გამოვითვლით ნამრავლს $I \times n = s$, რაც რადიაციის სითბურ ჯამს გამოხატავს აღებულ შუალედისათვის. ამ მეთოდის მთავარი ნაკლი ის არის, რომ გვიხდება ჰელიოგრაფის ჩანაწერებით სარგებლობა, რაც, როგორც ცნობილია, არ იძლევა მზის ნათების ხანგრძლივობის ზუსტ აღრიცხვას.

ჰელიოგრაფის ჩვენების შეცდომებს (ლაპარაკია Kempbel-Stokes-ის სისტემის ჰელიოგრაფზე) უმთავრესად შემდეგი სამი გარემოება განსაზღვრავს:

- 1) მზის ამოსვლა-ჩასვლის მახლობლად ჩანაწერი შემცირებულ ჩვენებას იძლევა;
- 2) ღრუბლიანობის სწრაფი ცვლადობის დროს მისი ჩანაწერი ქარხ ჩვენებას იძლევა და
- 3) როცა მზე თხელი ღრუბლებით (CiSt, ASt) არის დაფარული, მაშინ ის ხშირად სრულიად არ იძლევა ჩანაწერს.

დასახელებულ შეცდომებიდან მეორეს და მესამეს შეიძლება ანგარიში არ გავწიოს, რადგან ეს შეცდომანი სხვადასხვა ნიშნისა არიან და შეიძლება ვიგულისხმოთ, რომ ისინი ერთი მეორეს გამორიცხავენ. რაც შეეხება პირველს, მისი მხედველობაში მიუღებლობა აშკარა დამახინჯებას გამოიწვევს, განსაკუთრებით მზის ნათების ხანგრძლივობის და, მაშასადამე, სითბოს ჯამების დღის მანძილზე განაწილებაში. მასზე შესწორების შეტანისათვის შეგვიძლია მოვიქცეთ ასე: თუ გვაქვს მზის ნათების ხანგრძლივობის თვიური ცხრილი, ავიღებთ საშუალო თვიურიდან დღის იმ შუალედს, რომელიც უზრუნველყოფილია ნახსენები შეცდომისაგან, გამოვთვლით ამ შუალედის შესაბამ საშუალო მნიშვნელობას და ამ უკანასკნელს გავავრცელებთ იმ პერიოდზე, რომელიც აღებულ შუალედის გარედ იმყოფება და მზის ფაქტიური ჰორიზონტის ზევით მდებარეობას შეესაბამება. ამით ჩვენ დაუშვებთ, რომ ღრუბლიანობის განაწილება აღებულ შუალედის გარედ ისეთია, როგორც აღებულ შუალედის საშუალო. ასეთი შესწორება აუცილებლად ამცირებს მოსალოდნელ შეცდომას.

მთა ყანობილზე წარმოებულ აქტიომეტრულ დაკვირვებათა 1936, 1937 და 1938 წლების მასალებიდან გამოთვლილი იქნა აღწერილი მეთოდით მზის რადიაციის სითბოს ჯამები¹ (ცხრ. ცხრ. I, II, III და IV). ცხრ. I და ცხრ. II-ში მოცემულია შესაძლებელი ჯამები ($grcalcm^{-2}$) ე. ი. საშუალო მნიშვნელობანი სრულიად მოწმენდილი ცისათვის—მზის სხივებისადმი მართობ და ჰორიზონტულ ზედაპირზე, შესაბამისად. ცხრ. III და ცხრ. IV-ში კი—ფაქტიური ჯამები, ე. ი. ღრუბლიანობის მიხედვით შესწორებული მნიშვნელობანი. ღრუბლიანობაზე შესწორებისათვის გამოყენებული იყო ცენტრალური აბასთუმნის მეტეოროლოგიური სადგურის იმავე პერიოდის შესაბამი ჰელიოგრაფიული მასალები. რადგან ამ სადგურის ფაქტიური ჰორიზონტი ახლომდებარე

¹ მოყვანილი სიდიდეები მოცემულია Ångström-ის სკალის მიხედვით.

ცხრილი I TABLE

სიბრტყელზე მართობი ზედაპირი	Surface perpendicular to the rays												თვეური ჯამები Monthly sum			
	საათი Hour	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16		16-17	17-18	18-19
I				316	1916	2344	2548	2660	2678	2604	2474	2120	484			20144
II			1033	1982	2251	2352	2386	2402	2402	2402	2302	2100	1314	688		20524
III			1934	2381	2548	2641	2697	2716	2716	2660	2604	2485	2102	1764	248	25837
IV		421	1674	2358	2484	2556	2592	2592	2556	2556	2502	2412	2178	1916	1262	28177
V	83	2009	2306	2511	2641	2716	2734	2716	2678	2623	2520	2448	2286	2052	1530	31816
VI	928	1879	1980	2268	2430	2502	2536	2592	2592	2556	2520	2448	2286	2052	1530	31870
VII			1618	2083	2325	2455	2530	2567	2585	2548	2492	2399	2176	1841	1246	279
VIII			1125	1680	2286	2448	2536	2610	2610	2574	2481	2344	2120	1693	709	30411
IX			443	1786	2269	2492	2604	2641	2660	2604	2455	2213	1980	842		28166
X				1110	1944	2232	2394	2412	2412	2322	2142	1728	1076			25799
XI				285	1879	2232	2362	2455	2455	2399	2176	1017				18696
XII																17260
																301953

წლიური ჯამი Yearly sum 301953

ცხრილი II TABLE

ჰორიზონტული ზედაპირი	Horizontal surface												წლიური ჯამი Yearly sum				
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII					
I																	6801
II																	8732
III																	13527
IV																	16933
V	43	343	852	1313	1721	2017	2175	2017	2017	2017	1734	1343	852	362	140	20693	
VI	163	643	1146	1645	2068	2360	2507	2482	2311	2014	1585	1054	567	222	266	21164	
VII	237	697	1191	1652	2019	2290	2442	2442	2290	2034	1665	1200	722	214	214	20257	
VIII	148	596	1073	1540	1922	2221	2404	2415	2273	2009	1634	1145	650	214	74	17944	
IX	18	393	890	1376	1787	2087	2251	2261	2112	1852	1434	954	455	134		14760	
X		190	671	1154	1567	1874	2033	2023	1856	1540	1106	612	134			10965	
XI		41	400	874	1276	1566	1682	1662	1469	1124	694	320	184			6957	
XII			131	496	848	1106	1201	1172	989	694	320	171				5541	
																164274	

წლიური ჯამი Yearly sum 164274

ცხრილი III TABLE

Surface perpendicular to the rays

საათი Hour	სუბიერსადმი მართობი ზედაპირი												თვეური ჯამები Monthly sum		
	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17		17-18	18-19
I				699	755	780	1104	1173	984	768	674	177			7169
II		115	417	674	738	1063	1088	1074	975	766	722	531			8048
III		1018	1119	1119	1455	1661	1767	1732	1561	1424	1304	1215	398		14887
IV		243	993	1080	1357	1306	1452	1392	1278	1206	1110	1093	886	124	14059
V	42	1275	1509	1619	1619	1760	1728	1526	1299	1267	1044	1006	983	712	17413
VI	552	1338	1497	1616	1616	1620	1513	1303	1208	1211	1153	903	165	18532	
VII	755	1338	1658	1800	1943	1900	1825	1618	1565	1464	1208	1141	840	20452	
VIII	625	1266	1458	1658	1800	1943	2166	2008	1997	1596	1272	1208	548	21791	
IX	103	1251	1531	1746	2124	2165	2166	1650	1622	1399	1101	557		17167	
X		744	1210	1548	1711	1856	1917	1822	1661	1478	1118	685		14890	
XI		282	1137	1205	1755	1901	1867	1801	1661	1478	1118	685		10881	
XII		639	1120	1286	1489	1597	1488	1370	1163	729	503			8559	
		141	930	1105	1169	1220	1323	1193	975						173848

ცხრილი IV TABLE

Horizontal surface

საათი Hour	სუბიერსადმი ზედაპირი												წლიური ჯამი Yearly sum		
	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17		17-18	18-19
I				112	251	305	492	533	408	233	161	19			2521
II		7	45	180	295	536	619	619	525	348	237	100			3500
III		238	388	454	799	1031	1236	1236	1055	833	554	350	60		7945
IV		4	634	988	1268	1534	1585	1168	1008	836	618	428	182		8535
V		25	172	601	871	1031	1218	1395	1121	973	664	475	291	10	11462
VI		172	303	1018	1304	1452	1519	1354	1356	1051	872	636	406	157	12419
VII		41	719	1081	1409	1706	1767	1443	1443	1262	997	635	493	9	13781
VIII		100	654	1034	1546	1786	1900	1909	1077	1417	977	573	325		14174
IX		14	410	782	1095	1360	1517	1412	1190	1006	671	340	89		9998
X			255	464	898	1139	1189	937	937	677	350	117			7177
XI			75	286	489	688	795	723	584	377	135				4152
XII			9	153	318	438	510	549	435	266	85				2763
															98427

მთებით დაფარვის გამო ვაკელებით უფრო ნაკლებია ვიდრე ყანობილის ჰორიზონტი, იძულებული ვიყავით ჰელიოგრაფის მონაცემები შეგვესწორებინა არა მარტო მზის ამოსვლა-ჩასვლაზე, არამედ ჰორიზონტზედაც.

სითბოს ჯამების მიღებული სიდიდეები წარმოადგენენ ერთგვარ მიახლოებით მნიშვნელობებს; მიახლოებითი სიდიდეები კი საერთოდ მაშინ არის საიმედო, როცა შესაძლებელია მოსალოდნელი შეცდომის შეფასება. შექმნილია, რომ ასეთი მეთოდით გამოთვლილი სითბოს ჯამი ერთგვარ კარბ სიდიდეს იძლევა. ამ ფაქტის დადასტურების მიზნით თბილისის გეოფიზიკური ობსერვატორიის აქტინომეტრული განყოფილების მიერ ჩატარებული იყო ხსენებულ მეთოდით და აქტინოგრაფით მიღებულ სითბოს ჯამების შედარება*. ორი წლის მასალების შედარებამ დაადასტურა ხსენებული სიჭარბე. წლიურ შედეგებში ეს სიჭარბე 7-8%-ს უდრის.

ახლა, ვიცით-რა მოსალოდნელი შეცდომა, ცხრ. III და ცხრ. IV-ის წლიური ჯამები, სათანადო შესწორების შემდეგ (-8%), შეგვიძლია შევადაროთ ზოგიერთი სხვა ადგილის ცნობილ მონაცემებს (ცხრ. V)**. როგორც ამ ცხრილიდან ჩანს, მთა ყანობილს დასახელებულ ადგილებს შორის სითბოს ჯამების მხრივ მეორე ადგილი უჭირავს. პირველ ადგილზე ტაშკენტი იმყოფება.

მთა ყანობილის და ტაშკენტის შესაძლებელი სითბოს ჯამების შედარება ვეჩვენებს, რომ მიუხედავად ტაშკენტის გეოგრაფიული მდებარეობის უპირატესობისა, წლიურ შედეგებში ეს ჯამები თითქმის თანატოლია: 302000 ყანობილისათვის და 301000 ტაშკენტისათვის, რაც ყანობილის ატმოსფეროს ვაკელებით მეტ გამჭვირვალობას მოწმობს.

ცხრილი V TABLE

ადგილის დასახელება Locality	სხივებისადმი პერპ. ზედ. Perpend. surf.		ჰორიზონტული ზედაპირი Horiz. surf.
	პერპ. ზედ.	Horiz. surf.	
სლუტკი Slutzk	82500	39800	
ირკუტსკი Izkutsk	119400	60300	
ფეოდოსია Feodosia	123700	71600	
ევპატორია Eupatoria	139100	79300	
ოდესა Odessa	120600	69000	
თბილისი Tbilisi (Tiflis)	128300	75400	
ტაშკენტი Tashkent	176700	102700	
დავოსი Davos	—	78100	
ვაშინგტონი Washington	—	83200	
მთა ყანობილი Mt Kanobili (აბასთუმანი) (Abastumani)	159900	90600	

* ეს შრომა გამოქვეყნებული არაა. მიღებული შედეგები ხსენებული განყოფილების გამგემ შ. მ. ს. ი. ძ. მ. მოგვაწოდა.
** ამ წერილში შესაძარებლად მოყვანილი ყველა რიცხვობრივი მონაცემები ამოღებულია შინგინიან: Н. Н. Калитин „Актинометрия“, 1938.

შესაძლებელ ჯამებიდან ნამდვილ ჯამებზე გადასვლის ძირითად ფაქტორს ღრუბლიანობა წარმოადგენს; ამიტომ, მათი პროცენტული დამოკიდებულება საშუალებას გვაძლევს წარმოვადგინო ვიკონიით იმაზე, თუ სად უფრო ძლიერია ეს ფაქტორი. ყანობილის და ტაშკენტის ასეთი შედარება გვაძლევს შემდეგს: ყანობილისათვის ნამდვილი ჯამები შესაძლებელის 53%-ს შეადგენენ, ხოლო ტაშკენტისათვის კი 58%-ს. აქედან ჩანს ღრუბლიანობის ფაქტორის სიჭარბე ყანობილისათვის, რაც მთავარი მიზეზია ამ ადგილების ნამდვილი სითბოს ჯამების არსებული სხვაობისა (ცხრ. V).

სხივებისადმი მართობი ზედაპირი ცხრილი VI TABLE Surface perpendicular to the rays

საათი თვე Hour Month	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
I			0.82	1.18	1.33	1.41	1.44	1.42	1.36	1.25	0.78			
II			1.08	1.27	1.38	1.42	1.43	1.43	1.42	1.32	1.10			
III		0.77	1.19	1.32	1.40	1.44	1.46	1.44	1.42	1.37	1.25	0.93		
IV	0.67	1.14	1.26	1.35	1.40	1.43	1.44	1.43	1.40	1.37	1.29	1.11	0.73	
V	0.95	1.17	1.30	1.39	1.44	1.46	1.47	1.46	1.43	1.38	1.27	1.11	0.93	
VI	0.98	1.19	1.31	1.37	1.41	1.43	1.44	1.43	1.41	1.38	1.33	1.22	1.02	0.60
VII	0.87	1.10	1.23	1.31	1.34	1.37	1.39	1.39	1.36	1.32	1.25	1.09	0.86	0.39
VIII	0.61	1.01	1.20	1.30	1.34	1.37	1.38	1.37	1.35	1.31	1.22	1.05	0.69	
IX		0.94	1.20	1.31	1.39	1.43	1.45	1.44	1.41	1.34	1.21	0.94		
X		0.72	1.04	1.29	1.37	1.41	1.43	1.43	1.37	1.27	1.07			
XI			0.97	1.18	1.29	1.34	1.34	1.32	1.25	1.10	0.54			
XII			0.73	1.13	1.24	1.29	1.33	1.31	1.25	1.07				

ჰორიზონტული ზედაპირი ცხრილი VII TABLE Horizontal surface

I			0.07	0.28	0.46	0.60	0.66	0.62	0.51	0.34	0.11			
II			0.19	0.43	0.62	0.77	0.83	0.80	0.71	0.52	0.29			
III		0.12	0.39	0.63	0.85	0.99	1.06	1.01	0.90	0.71	0.44	0.19		
IV	0.07	0.33	0.62	0.85	1.05	1.17	1.22	1.17	1.05	0.86	0.63	0.33		
V	0.22	0.45	0.76	1.01	1.20	1.32	1.36	1.31	1.17	0.97	0.71	0.43	0.19	
VI	0.26	0.53	0.80	1.02	1.21	1.32	1.36	1.31	1.17	0.97	0.71	0.43	0.19	
VII	0.19	0.44	0.72	0.94	1.12	1.24	1.30	1.27	1.16	0.99	0.76	0.49	0.24	0.05
VIII	0.09	0.34	0.63	0.87	1.05	1.17	1.22	1.18	1.07	0.89	0.66	0.39	0.13	0.03
IX		0.23	0.51	0.76	0.96	1.08	1.13	1.08	0.95	0.74	0.48	0.20		
X		0.09	0.32	0.58	0.76	0.88	0.91	0.85	0.71	0.49	0.26			
XI			0.18	0.39	0.55	0.65	0.67	0.61	0.47	0.29	0.06			
XII			0.07	0.26	0.42	0.51	0.56	0.51	0.40	0.22				

სითბოს ჯამების გარდა მზის პირდაპირი რადიაციის ინტენსიობის დღიური სვლის ცოდნაც არის საინტერესო, როგორც სოლარული კლიმატის შესწავლისა, ისე, ზოგიერთი სხვა მიზნების თვალსაზრისით. ყანობილისათვის ასეთი სვლა, განხილული მასალების საფუძველზე, მოცემულია ცხრ. ცხრ. VI და VII-ში.

ამ ცხრილებში მოყვანილი სიდიდეები წარმოადგენენ საშუალო თვიურებს ($\text{gr/cm}^2 \cdot \text{min}^{-1}$) მოწმენდილი ცის დროს სხივებისადმი მართობ და პორიზონტულ ზედაპირისათვის, შესაბამისად. აქვე მოგვყავს მზის პირდაპირი რადიაციის იზოპლეტები პორიზონტული ზედაპირისათვის (ნახ. 1). ზოგიერთ კერძო შემთხვევაში იზოპლეტებით სარგებლობა აუცილებლად უფრო მოხერხებული იქნება.

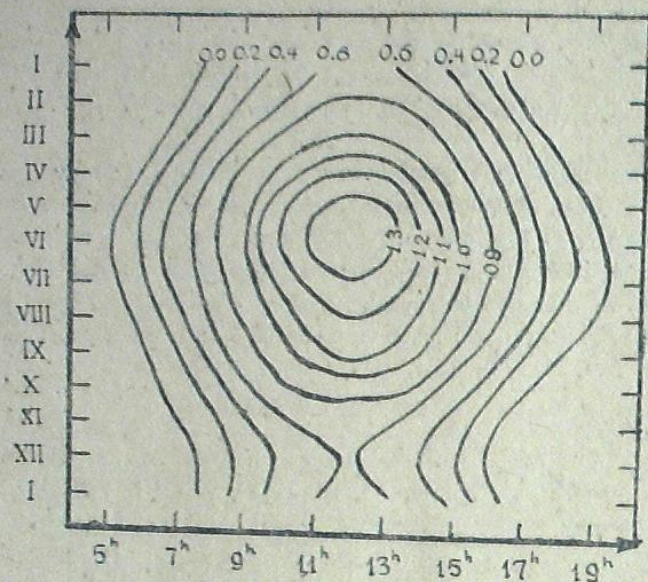
საერთოდ, კლიმატის დასახასიათებლად, ამა თუ იმ ელემენტთა საშუალო სიდიდეების გარდა, არსებითი მნიშვნელობა აქვს იმ საზღვრების ცოდნას, რომელთა შიგნითაც ამ ელემენტთა ცვალებადობა ხდება. კერძოდ, სოლარულ კლიმატისათვის არსებითი მნიშვნელობა აქვს მზის პირდაპირი რადიაციის ინტენსიობის მაქსიმალურ სიდიდეებს. ამიტომ აქვე მოგვყავს მათი მნიშვნელობანი ყანობილისათვის და ზოგიერთი სხვა ადგილისათვის (ცხრ. VIII).

ცხრილი VIII TABLE

ადგილის დასახელება Locality	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
სლუტკი Sloutzk	1.09	1.26	1.41	1.43	1.40	1.41	1.38	1.35	1.34	1.28	1.12	0.96
მოსკოვი Moscow	1.09	1.33	1.39	1.43	1.48	1.39	1.37	1.37	1.36	1.25	1.17	1.07
ევპატორია Eupatoria	1.31	1.39	1.45	1.43	1.40	1.38	1.35	1.42	1.38	1.37	1.32	1.27
ტაშკენტი Tashkent	1.44	1.48	1.50	1.50	1.45	1.45	1.40	1.43	1.44	1.43	1.41	1.41
პოტსდამი Potsdam	1.30	1.33	1.45	1.44	1.44	1.44	1.37	1.37	1.40	1.39	1.32	1.16
პარიზი Paris	1.21	1.32	1.38	1.43	1.42	1.41	1.37	1.37	1.38	1.30	1.23	1.18
მთა ყანობილი (აბასტუმანი) Mount Kanobili (Abastumani)	1.51	1.50	1.53	1.48	1.54	1.53	1.45	1.48	1.55	1.49	1.42	1.38

თუმცა ცხრ. VIII-ში მოყვანილი სიდიდეების შედარება საკვებით საიმედო არაა, რადგან ისინი სხვადასხვა ადგილისათვის სხვადასხვა პერიოდებს შეესაბამებიან, ცხრილი მაინც იძლევა გარკვეულ სურათს, რომელიც კვლავ ამჟღავნებს ყანობილის დამახასიათებელ დადებით თვისებებს.

მარტი, 1939.

ნახ. 1 Fig.

ON THE STUDY OF THE SOLAR CLIMATE OF MOUNT KANOBILI

SH. M. CHKHAIDSE

(Summary)

The paper deals with the study of the solar climate of Mount Kanobili.

The yearly sum of warmth expressed in grcalcm^{-2} on the horizontal surface and on that perpendicular to the rays are 98427 and 173848 respectively.

The values of the yearly sum of warmth for different places are given in Table V for comparison.

Table VII and Table VI characterise the diurnal range of the intensity of direct solar radiation expressed in $\text{grcalcm}^{-2}\text{min}^{-1}$, for horizontal surface and for that perpendicular to the rays.

Table VIII lists the maximal values of the intensity of solar radiation.

March, 1939.

აქტინომეტრული დაკვირვებანი მთა ყანობილზე 1938 წლის განმავლობაში

შ. ჩხაიძე

1938 წლის განმავლობაში მთა ყანობილზე გრძელდებოდა აქტინომეტრული დაკვირვება იმავე პირობებში, რაც ჩვენი ბიულეტენის № 3-ში (გვ. 149) იყო აღწერილი.

აქტინომეტრის გადაწყვენი კოეფიციენტი ამ ხნის განმავლობაში ხელმეორედ არ შემოწმებულა. ასე, რომ ესარგებლობდით იმავე მნიშვნელობით (0.0272).

ქვემოთმოყვანილ ცხრილებში აღნიშნებს იგივე მნიშვნელობა აქვთ რაც ჩვენი ბიულეტენის № 3-ში.

ACTINOMETRIC OBSERVATIONS ON MOUNT KANOBILI DURING 1938

SH. M. CHKHAIDSE

The data concerning actinometric observations in 1938 are tabulated below.

The meaning of the symbols used in the tables is explained in our Bulletin No. 3 (p. 150).